

Verdaguer, car en el seu escalaborn de l'*Atlàntida* de 1867, aquest ho usava amb *e* (i en rima): «la terra adolorida gemega com un cor / --- l'ona negrenca / --- l'avet --- de soca-a-arrel s'*arrenca*» (*Atl.* vi, 66c), «colls y balmes *arrencan* gemech axordador» (id. i, 39d), però ho va canviar en l'ed. definitiva consagrada pels *Jocs* (1878).⁵ Aquests prejudicis, aqueixes obliteracions de la realitat lingüística, són majorment perturbadores per a l'historiador del lèxic, per tal com perillen d'aclucar-nos els ulls en el problema dels orígens: ací ja veurem com potser la *e* i la *a* coexistiren en aquest verb des de temps immemorials, i com justament aquesta eloqüent apofonia pot ser reveladora en una qüestió tan obscura. El fet és que ja hem vist com la forma amb *e* ja tenia curs enllà del Segre en el S. xi i ho confirma un altre doc. del cartulari de la Catedral d'Urgell, el de data més antiga, a. 1038, en aquest mot: «terra quae fuit *arrencada* qui --- affrontat --- in terra quae *arrencavit* --- in ipsa fonnada de terra de Riamball que *arrencavit* ---» (Bast-Bass., 158).

Però en català en trobem cent confirmacions, incloent-hi dades ben occidentals i ben antigues, i en textos conspicus: «D'aquels arbres, les rames que penegen devés la sua honor --- poden si-s volen taylor e *arrencar*», «lo usufructuari és tengut que si algun cep, figuera, olivera o altre arbre se morrà --- que n'i meta o n'i plant d'altres; però <los>feses o ls morts o *arrencats* --- són seus», «tot hom qui falsament --- *arrencarà* fites ne altres térmens que sien ficats», *Costums de Tortosa*, S. xiii (ed. Oliver, pp. 137, 125; iii, xiii, 13; doncs, en les millors eds., totes dues amb *e*); «tot hom qui *arrencuarà* terme o molyó o fita, cidentalment, que pague 60 sous», Cabassers a. 1315 (*BABL* xi, 317); *arrencar* en un ms. de mj. S. xiv que es creu lullà (a tort segons Galmés, *EstRAramon* i, 88); «lo dupte que-m movia has tallat, no pas del tot *arrenquat* e desreñigat» en el valencià Ant. Canals, fi S. xiv (*Arra de An.*, *Ncl.*, 137); és ben possible que temps enrere es digués amb *e* fins a les Illes, car el governador de Mallorca ho escriu *arenquar* l'any 1435, segons ensenya el seu autògraf (escrit, és veritat, des de Cotlliure, *BSAL* viii, 361a). Ara bé, hom es guardarà de creure que això són grafies orientals descurades que no impliquin el present, perquè també ho trobem en aquest des dels orígens literaris, p. ex. en el *Libre de Daniel*, *arenca* Pres. 3 en el v. 696, *arencha* id. en el 632, «les ales pres li són levades / de tot en tot e *arencades*», v. 601 (ed. Miret i Sans, ms. que no distingeix *rr* de *r*); «fa-s al coll del cavall --- ronya <o> prohiment qui *arenqua* tots los cabells» en la Manescalía de Batllori (*AORBB* v, 208).

I ho trobem també en textos ben antics de la cançó popular, que alhora ens serviran per donar testimoni de la curiosa, tradicional i popular construcció *arrencar-se de*, *arrencar-se i*, unes vegades amb un sentit 'posar mà a', altres simple reforç emfàtic però ple de significat del verb principal: «ya hi havia un agutzil qu'an a mi agafà 'm volia: / me n'*arranco* del punyal, li vaig donà una punyida» que s'ha de datar

de la Garrotxa en el S. xvii (segons els fets històrics, procedència i trets dialectals), Milà i F. (*Romillo*, 119.17), «me dihuen qu'encengui llum / no tenia foc a casa: / m'*arrenqui* de mon foguè, / pedra y esca qu'hi portava» (ib., 128).⁷ «Jo m'*arrenqui* i vai a fet treure les fites ---», Aiguatèbia, 1960, «s'*arrenque* i va guanyar una dobla de quatre», Alinyà, 1957, «m'*arrenco* i vai a ---» 'de cop vaig anar-hi' a Taüll, 1962.

Quant a formes amb *e*, vegeu-ne encara d'altres en el *DAG.*, i el mateix *Alcm* en cita no pas poques: n'hi compto deu que no he citat ací (8 d'elles dels Ss. xiv-xv). Innegable que en terres valencianes i occidentals té més extensió la forma amb *a*, i que més enllà de l'Albera també se sent *arranca* més o menys. Però ni allà aquestes formes no són generals, com ja acabem de dar-ne algunes proves. Sento s *arínká* ('arrencar a córrer') a l'Alt Conflent, a Conat (1960); «*arénká* una mata amb les mans» a Tavascan (alta vall de Cardós, 1934); «el riuet Fenosa ve de les Borges però qui sap on *arénke*» a Artesa de Lleida (1964); *arénká* i *arénke* molts cops en pobles del Matarranya (1955); *arénken* a Canet lo Roig (1961), i fins a Torís dret a l'O. de la ciutat de València sento *arínka*, 1962.⁸

Més encara, perquè almenys en els primers segles literaris la forma amb *e* entrava endins d'Aragó: «qui tallará o *rencará* árbol que lieve fruito», «de arbres tallados o *rencados* o futtados» en els *Fueros de Aragón* del S. xiii, «si gallinas en huerto danno fizieren alguno et provado fuere, asín como de *arincar* las simientes, las unglas les sean tajadas» en el Fur de Terol del mateix temps (Tilander, *F. de Ar.*, §§ 145.1, 162, i p. 450); entrava llavors inclús en algunes varietats de Castella: *arrincar* en el Lucà traduït per ordre d'Alfons X (comun. per Vic. Almazán, 1960); *arínque el pan* 'llevi o culli un cereal' en les Leyes de Moros de Castella, S. xiv (*MemHiEsp.* v, 180); «que *arrenquemos* la lit» en el ms. leonès T del L. de B. *Amor* (1605b, *arrang.* S); i ve. moltes altres proves que en cito en el *DCEC* i, 277a1-17, i en el *DECH*.

Aquest verb té parentela pròxima en les llengües romàniques veïnes. En castellà el veiem des dels orígens literaris, amb dos significats, d'una banda les accepcions anàlogues a les catalanes, en el qual ja apareix des del Poema del Cid, i en Berceo; però també en el *Cid*, i ja abans i tot, veiem que té el sentit de 'vèncer, guanyar la victòria en batalla': «*arrankàbit* illos Rodiric Didaz et présoz ota lur almehallo» en un doc. de 1098 escrit a Osca (MzPi., *Orig.*, 38), *arrancada* 'victòria' es troba també en els *Annales Complutenses*, bastant anteriors dins aquest segle i parlant de fets de 1015, i ens interessa també espt. de veure que c. 1300, en una trad. castellana d'Abenbassal, es trobi, junt amb *arriñquen* i *arranquen*, fins i tot un present diftongat *arriñquen* (per a això veg. *DCEC* iv, 924b).

Altament per al castellà bastarà remetre a l'article del *DCEC* i, 275-7; amb rectificacions i afegits importants en el *DECH*, que dona també àmplia informació portuguesa-gallega: també en aquesta llengua